

**BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI**

Dawletiyarova Venera Madyarovna
Maktabgacha ta'lim kafedrasi stajyor o'qituvchisi
Ajiniyoz nomidagi NDPI

Annotatsiya: Mazkur maqolada bolalarni maktabga tayyorlash jarayonining pedagogik-psixologik xususiyatlari chuqur tahlil qilinadi. Maktabga tayyorgarlik tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy komponentlari, shuningdek, bolalarning individual rivojlanish darajasi bilan bog'liq jihatlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: maktabga tayyorgarlik, pedagogik yondashuv, psixologik rivojlanish, maktabgacha ta'lim, ijtimoiy moslashuv, emotsional barqarorlik, motivatsiya, ta'lim muhiti.

**PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PREPARING CHILDREN
FOR SCHOOL**

Dawletiyarova Venera Madyarovna
Trainee teacher of the Department of Preschool Education
NSPI after Ajiniyaz

Abstract: This article provides a profound analysis of the pedagogical and psychological characteristics of the process of preparing children for school. The content of the concept of school readiness, its structural components, and aspects related to the level of children's individual development are highlighted.

Keywords: school readiness, pedagogical approach, psychological development, preschool education, social adaptation, emotional stability, motivation, educational environment.

Zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri bolalarni maktab ta'limiga har tomonlama tayyorlashdan iboratdir. Maktabga tayyorgarlik jarayoni nafaqat bolalarning bilim darajasi bilan, balki ularning psixologik, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanish darajasi bilan ham belgilanadi.

Bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va ularni faol hayotiy pozitsiyaga ega shaxs sifatida shakllantirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, maktabgacha yosh davrida bolalarni to'g'ri yo'naltirish va ularni maktab ta'limiga tayyorlash muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Maktabga tayyorgarlik tushunchasi keng qamrovli bo'lib, u bolaning jismoniy, aqliy, emotsional va ijtimoiy rivojlanish darajasini o'z ichiga oladi. Mazkur jarayonda pedagogik va psixologik omillarning o'zaro uyg'unligi muhim ahamiyatga ega.

Maktabga tayyorgarlik tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida keng o'rganilgan bo'lib, u bolaning yangi ta'lim bosqichiga o'tishga tayyorligini ifodalaydi. Bu jarayon bolaning rivojlanish darajasi, bilish jarayonlari va shaxsiy xususiyatlari bilan chambarchas bog'liqdir. Maktabga tayyorgarlik bir nechta asosiy komponentlardan iborat bo'lib, ular o'zaro uzviy bog'liq

holda namoyon bo'radi. Ushbu komponentlarga intellektual, ijtimoiy, emotsional va motivatsion tayyorgarlik kiradi.

Intellektual tayyorgarlik bolaning tafakkur darajasi, nutq rivoji, diqqat va xotira jarayonlarining shakllanganligi bilan belgilanadi. Bu jarayonda bolaning atrof-muhitni anglash qobiliyati, tahlil qilish, umumlashtirish va xulosa chiqarish ko'nikmalari muhim o'rin tutadi.

Ijtimoiy tayyorgarlik esa bolalarning jamoa bilan o'zaro munosabatga kirisha olishi, ijtimoiy me'yor va qoidalarga amal qilishi bilan tavsiflanadi. Bu bolalarning maktab muhitiga moslashuvini osonlashtiradi.

Emotsional tayyorgarlik bolaning his-tuyg'ularini boshqara olishi, ijobiy va salbiy emotsiyalarni muvozanatlashtira olishi bilan bog'liqdir.

Motivatsion tayyorgarlik esa bolaning o'qishga bo'lgan ichki qiziqishi va bilim olishga intilishi bilan belgilanadi.

Maktabgacha yosh davri bolalar rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Bu davrda bolaning asosiy psixik jarayonlari shakllanadi va rivojlanadi. Mazkur bosqichda bolaning tafakkuri, nutqi, xotirasi va diqqat jarayonlari faol rivojlanadi. Shu bilan birga, uning shaxsiy sifatleri, ijtimoiy munosabatlari va emotsional barqarorligi shakllanadi.

Bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olish maktabga tayyorlash jarayonining samaradorligini oshiradi. Har bir bolaning rivojlanish sur'ati, qiziqishlari va qobiliyatlari turlicha bo'lgani sababli, pedagogik yondashuv ham differensial bo'lishi zarur.

Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida samarali pedagogik shart-sharoitlarni yaratish muhim ahamiyatga ega. Avvalo, ta'lim jarayonini bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tashkil etish zarur. Bu esa o'yin, muloqot va faoliyat orqali o'qitish metodlarini qo'llashni talab etadi. Ta'limning tizimliliigi va izchilligi ham muhim omil hisoblanadi. Bosqichma-bosqich tashkil etilgan ta'lim jarayoni bolalarning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi.

Shuningdek, rivojlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish bolalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Bunday muhit bolalarda bilishga qiziqishni kuchaytiradi va ularni faol o'quv jarayoniga jalb etadi. Pedagogning kasbiy mahorati ham muhim rol o'ynaydi. U bolalarning ehtiyoj va qiziqishlarini hisobga olib, ularni qo'llab-quvvatlashi va rag'batlantirishi zarur.

Bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik omillar alohida o'rin tutadi. Bolaning psixik rivojlanish darajasi uning maktab muhitiga moslashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayonda diqqatni jamlay olish, xotirani boshqarish, tafakkur va nutq rivoji muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, emotsional barqarorlik va irodaviy sifatlar ham muhim hisoblanadi. Bola yangi sharoitga moslashishda ma'lum darajada psixologik tayyorgarlikka ega bo'lishi zarur. Psixologik tayyorgarlik darajasi yuqori bo'lgan bolalar o'quv faoliyatiga tez moslashadi va ta'lim jarayonida faol ishtirok etadi.

Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida kompleks yondashuvni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv pedagogik va psixologik omillarni uyg'un holda qo'llashni nazarda tutadi. Kompleks yondashuv orqali bolalarning barcha rivojlanish sohalari qamrab olinadi. Bu esa ularning shaxs sifatida har tomonlama shakllanishiga yordam beradi. Bunday yondashuv bolalarda o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi va ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, bolalarni maktabga tayyorlash murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u pedagogik va psixologik yondashuvlarning uyg'unligini talab etadi.

Mazkur jarayonda bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olish, rivojlantiruvchi ta'lim

muhitini yaratish va zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, kompleks yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bolalarning maktab ta'limiga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlaydi. Natijada, bolalarda mustaqil fikrlash, ijtimoiy faollik va o'qishga bo'lgan barqaror motivatsiya shakllanadi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati

1. Bolangiz maktabga tayyormi. Toshkent, 2001
2. Sh.Sodikova. Maktabgacha pedagogika. Toshkent, 2017
3. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. - Toshkent, 2022
4. Grosheva I.V. va boshqalar. O'yin orqali ta'lim olish. Uslubiy qo'llanma. T.: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi O'zbekiston BMT Xalqaro bolalar fondi (YUNISEF), 2020 y.
5. Adilbekovna, Turebekova Guljakhan, and Erniyazova Manzura Amangeldi Qizi. "Development of intelection of preschool children in mathematics classes." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 12.11 (2022): 164-167.